

- **Vzdělávání se zaměřením na inkluzivní didaktiku a vyučování žáků se SVP ve škole hlavního vzdělávacího proudu**

- Pouze ke studijním účelům – Ilona Fialová

- Studijní materiál - Ilona Fialová
- ? Co je didaktika ?
- **Didaktika** je teorie vzdělávání, která se zabývá formami, postupy a cíli vyučování.
- Je součástí pedagogiky, zabývající se metodami a formami školního vyučování.
- Didaktika je pojem odvozený z řeckého slova *didasko* – tj. učím nebo vyučuji.
- Předmět didaktika je nezbytnou součástí studia každého, kdo má v úmyslu se zabývat učitelským povoláním.
- Didaktika
- Didaktiku rozdělujeme na obecnou a speciální didaktiku:
- Obecná didaktika – teorie vyučování, která se zabývá obecnými problémy výuky, tzn., jak probíhá výuka na základní, střední či vysoké škole.
- Řeší:
  - obsah výuky – co je nutné nebo žádané vyučovat v hodinách
  - determinanty výuky – co ovlivňuje efekty vyučování
  - organizační formy vyučování– jak se bude ve škole organizovat výuka
  - vyučovací metody – jak se má postupovat při výuce
  - materiální didaktické prostředky – jak využívat učební pomůcky a didaktickou techniku
- Speciální didaktika – čerpá z obecné didaktiky a dále se dělí na:
  - předmětovou didaktiku
  - didaktiku druhů (ZŠ, SŠ) a typů (průmyslová, textilní, gymnázium) škol
- Inkluzivní didaktika
- Inkluzivní didaktika je z terminologického hlediska zatím velmi nejednotná a rozmanitá.

- V anglické pedagogické literatuře se označuje jako např. theory of curriculum and instruction aj. Školní didaktika často přesahuje tradiční limity didaktiky jako vědního oboru, je multidisciplinárním vědním oborem.
- Termín speciální didaktika jako teorie a praxe výuky žáků se SVP se v pedagogické literatuře dosud neetabloval (neusadil) (Matuška, O. 2010).
- Inkluzivní didaktika
- V anglické literatuře se místo termínu inkluzivní didaktika používá termín **inclusive education** (Pasch, M.1998).
- Didaktika je v pedagogice kontinentální pojem – má tradici především v **německé odborné literatuře**.
- **Didaktika**, jako součást pedagogiky **se zabývá vzdělávací stránkou** složitého výchovně vzdělávacího procesu (Petlák, E. 1997).
- Inkluzivní didaktika
- ID definoval Lebeer, J. (2006) takto: „Inkluzivní vz. je uspořádání běžné školy takovým způsobem, aby se v ní mohlo nabídnout adekvátní vyučování všem dětem bez ohledu na jejich individuální rozdíly, na druh jejich speciálních potřeb, bez rozdílu ve výkonech žáků v učení.“
- Cílem je změna tradiční školy, která se ve výuce soustřeďuje na průměrné žáky. Změna spočívá v uspokojování potřeb „standardních“ i „nestandardních“ žáků adekvátním vyučováním.
- Inkluzivní didaktika
- Je určena pro heterogenní skupinu žáků ve třídě. Školní inkluze vyžaduje pedagogiku, ve které si všechny děti a všichni žáci hrají, učí se a pracují v kooperaci s druhými ve společném předmětu.
- Vždy s přihlédnutím na jejich vývojovou úroveň, podle pravidel jejich současných kompetencí pro vnímání, myšlení a jednání s orientací na další etapu jejich vývoje (Feuser, G. 1995).
- Indikátory inkluzivní didaktiky
- Výchova a vzdělávání respektuje rozmanitost žáků.
- Výchovně-vzdělávací proces je přístupný všem žákům.
- Výchova a vzdělávání rozvíjí porozumění odlišnostem.
- Žáci se aktivně angažují ve svém vlastním učení.
- Žáci při výuce spolupracují.
- Sebehodnocení a hodnocení podporuje výkon každého žáka.

- Kázeň ve třídě je založena na vzájemném respektu a dodržování společně vytvořených pravidel.
- Indikátory inkluzivní didaktiky
- Učitelé plánují, učí a reflektují svoji práci ve vzájemném partnerství.
- Učitelé se zajímají o podporu učení a aktivní účast všech žáků.
- Učitelé společně s asistenty pro žáky se SVP podporují a rozvíjejí aktivní učení každého žáka.
- K tomu, aby se učili všichni žáci, přispívá i přístup k domácím úkolům.
- Každý žák má možnost účastnit se volnočasových aktivit školy.
- Indikátory inkluzivní didaktiky
- Odborné a lidské kvality každého pracovníka jsou známy a plně využívány.
- Odlišnosti mezi žáky jsou využívány jako zdroj vyučování a učení a k vzájemnému obohacování.
- Pracovníci školy vytvářejí anebo zpřístupňují zdroje (materiály) k podpoře učení a aktivní účasti všech žáků, učitelů a rodičů.
- Předmět inkluzivní didaktiky
- **Předmětem** je využití obecně platných zákonitostí vývoje a učení člověka s důrazem na podmínky podporující učení, které umožňuje rozvinout potenciál v každém člověku silami, jež jsou mu k dispozici (Wilhelm, M. 2009).
- **Úkolem** inkluzivní didaktiky je ukázat, jak lze tyto podmínky uskutečnit ve vyučování, a to na úrovni plánování, vlastní realizace a reflexe.
- Znaky inkluzivní didaktiky
- Obecně – nevylučovat žádného člověka
- Bazálně – vztahuje se na vývojovou úroveň, kompetence jednání a myšlení
- Koncentrace na dítě – uznává je jako individuum a heterogenitu
- Vychází z vědeckých poznatků – vychází z vývojové situace dítěte a z jeho daných možností v učení a jednání.
- Součástí jsou doprovázející terapeutická opatření.
- Vyžaduje individualizaci společného kurikula a učení v rámci společného zadání (Dreher, W. 1997).
- Inkluzivní didaktika

- Vzhledem k inkluzi žáků se SVP se zřetelněji projevuje dále neudržitelná dosavadní školní praxe v oblasti forem učení, cílů, obsahu vyučování a poukazuje na nutnost nastoupení inovativní pedagogicko-didaktické cesty.
- Nelze realizovat inkluzi s postupy, které odpovídají segregovanému vzdělávání žáků se SVP.
- Škola má být místem inkluzivního učení, kde nesmí být žák se svými vývojovými potížemi, potížemi v učení a chování, pouhým pasivním objektem, kterému je přidělena podpora,
- Inkluzivní didaktika

ale má být motivujícím subjektem smysluplného učení v kooperaci se spolužáky.

Je třeba, aby vyučování splňovalo určité podmínky vzhledem k jeho obsahu, cílům, metodám a rámcovým podmínkám.

Přitom lze použít osvědčené metody alternativní pedagogiky – např. otevřené vyučování, projektové vyučování aj.

- Např. : Otevřené vyučování
- Otevřené vyučování pomocí sebeurčení dítěte:
- **Sociální dimenze** (dítě si vybírá svoje partnery k činnostem)
- **Prostorová dimenze** (dítě si vybírá svoje pracovní místo)
- **Časová dimenze** (dítě si samo rozvrhuje svoje činnosti)
- **Obsahová dimenze** (dítě si vybírá z učebních obsahů)
- **Cílová dimenze** (dítě definuje svoje učební cíle pro dílčí úsek činnosti)
- Inkluzivní didaktika
- Žák je považován za biopsychosociální jednotku, kterou lze oslovit ve všech jeho dimenzích:
- **Kognitivně-aktivní dimenze** – vztahuje se na aktivní kognitivní procesy, tzn. na samostatné myšlení.
- **Pragmaticko-dynamickou dimenzi** – orientovaná na chtěné jednání.
- **Afektivně-patickou dimenzi** – orientována na citový prožitek.
- **Sociálně-etickou dimenzi** – orientována na sociální prožitek lidské sounáležitosti (Spicher, H. J. 1998).
- Individualita a heterogenita
- Kooperativní učení zahrnuje také individuální vyučovací cíle a individuální obsah.

- V závislosti na zpracování biografie žáka lze společné zadání upravit i pro jednotlivce.
- Je důležité najít rovnováhu mezi individualitou a heterogenitou, mezi individuálním a společným vyučováním a tím zajistit požadavky na individuální podporu a na podporu kooperace.
- Metody inkluzivního vyučování
- Metody vychází z poznání heterogenity každé skupiny žáků obecně a zvláště skupiny žáků se SVP v inkluzivní třídě.
- Vnitřní diferenciací představuje metodický základ inkluzivního vyučování, které je blíže specifikováno jako společná činnost na společném předmětu (úkolů) v kooperaci všech žáků (Wilhelm, M. 2009).
- Aktéři inkluzivní edukace
- Vycházíme z klasického trojúhelníku aktérů výuky: žák-učitel-učivo.
- V inkluzivním vyučování jde o trojúhelník skupin:
- A skupina - žák se SVP, ostatní žáci ve třídě
- B skupina – třídní učitel, učitel (vyučující), speciální pedagog, asistent pedagoga, osobní as., , rodiče, ředitel školy, ostatní zaměstnanci školy, lékař, psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, přátelé, podporovatelé školy, politici.
- C skupina – kurikulum žáka se SVP a kurikulum intaktních žáků.
- Kurikulum – lze ho vymezit více otázkami: proč, koho, v čem, jak, kdy, za jakých podmínek, s jakým efektem vzdělávat (Turek, I. 2008). **Kurikulum vymezuje základní možnosti školy pro naplňování očekávání každého žáka.**
- Role kurikula v inkluzivní didaktice
- **Výchozí myšlenka integrace – sjednotit to, co bylo odděleno znovu v jeden celek.**
- **Myšlenka inkluze – nenechat oddělení vůbec vzniknout.**
- O. Šimoník (2007) Kurikulum je třeba diferencovat v obsahu, procesu, produktu, učebním prostředí a postupu učitele.
- Společné kurikulum odpovídá požadavkům účasti všech žáků na dění při vyučování. Účast znamená být akceptován jako rovnocenný člen ve svém prostředí a moci se zodpovědně podílet na fungování učební, životní a pracovní skupiny.
- Myšlenka otevřeného kurikula
- Wilhelm, 2008: takové kurikulum je vytvářeno jedinečným způsobem za účasti učitelů dané školy, ve spolupráci s vlastními poradenskými pracovníky a případně s dalšími externími pracovníky, za aktivní účasti rodičů samotných žáků.

- Základní rysy kurikula: **Učební cíle** – kompetence, o jejichž rozvoj bychom měli usilovat
- **Obsahy** – předměty, které mají význam pro dosažení těchto učebních cílů
- Myšlenka otevřeného kurikula
- **Metody** – prostředky a způsoby dosažení učebních cílů
- **Situace** – seskupování obsahů a metod
- **Strategie** – plánování situací
- **Evaluace** – diagnóza výchozí situace, zjišťování a představení vyučovacích a učebních úspěchů
- Kurikulum žáka se SVP
- Přizpůsobujeme je podle určitých zásad a přibližujeme se co nejvíce kurikulu žáků intaktních. Putnam, J. A. (1991) doporučuje aplikovat 4 zásady:
  - **Modifikaci formy, pomocí které žáci dosáhnou vytyčeného cíle.**
  - **Modifikaci způsobu, jak se žáci seznamují s novým učivem.**
  - **Snížení množství prací zadaných žákovi.**
  - **Snížení očekávané úrovně výkonu žáka.**
- Zásadní je vypracování IVP.
- Inkluzivní vyučování
- Inkl. vyuč. se pohybuje mezi **řízením sebe sama** a **řízením druhým**, protože bez cílevědomého vedení učitelem úspěšné učení není možné. Zejména v inkluzivní třídě je nutné, aby bylo přesně zváženo, kdy je potřeba řízení druhým, aby bylo možné realizovat důležité učební procesy.
- Cíl všech didaktických snah však spočívá v tom, aby bylo **umožněno všem žákům využívat vnitřně motivované a samořízené vývojové a učební procesy.**
- Vzdělání jako základní lidské právo
- Vzdělání je základním lidským právem.
- Současná koncepce inkluze vychází mimo jiné z přijetí Prohlášení ze Salamanky (1994), v němž bylo oficiálně deklarováno právo na inkluzivní vzdělávání.
- Cesty k inkluzivnímu vzdělávání:
  - **Exkluze** (odmítnutí)
  - **Segregace** (akceptace, benevolence)

- Vzdělávání
- **Integrace** (porozumění, respekt ke speciálním vzdělávacím potřebám)
- **Inkluze** (znalost problému, vzdělávání pro všechny).
- Toto je závislé na úrovni rozvoje společnosti!!!
- Nezbytné je identifikovat a pojmenovat bariéry inkluzivního vzdělávání v dané společnosti.
- Inkluzivní vzdělávací programy v ČR
- Inkluzivní školy vyvíjejí inkluzivní vzdělávací programy ve smyslu samostatného školního programu, popř. profilu, ve kterém se zaručují, že přijmou všechny žáky příslušné městské části, včetně žáků s migračním pozadím nebo se SVP.
- V inkl. vzděl. systémech se mění školy hl. vzděl. proudu tak, aby odpovídaly potřebám, zájmům a schopnostem všech žáků (Gretar, L. 2006).
- Inkluzivní vzděl. systém znamená trvalý proces změn pro školu, jestliže heterogenita v inkluzivních školách je žádaná vědomě, pak je třeba zaměřit se na změny ve vyučovacím procesu a v celkové organizaci školy.
- Inkluze ve škole HVP
- Inkluzivní vyučování má odpovídat situaci individuálních potřeb žáků.
- Je nutné zabezpečit:
- **Pedagogickou orientaci:** úspěšní učitelé – orientace na vztahy s žáky (dodávat odvalu a podporovat je, znalost personální, a kontakt s rodiči)
- **Postoje k inkluzi:** budou se vzdělávat všichni? Nebo budou vyloučeni žáci s těžkým post. a s poruchami chování?
- **Praxe ve vyučování:** úspěšní učitelé pravidelně konzultují problémy.
- **Znaky osobnosti:** senzibilní vzhledem k potřebám žáků, projev náklonnosti, aby jim poskytovali dostatek času, aby znali jejich problém
- **Vlastní úspěch učitelé** přičítají svým kompetencím ve vyučování (schopnost dobře učit) (teaching ability).
- Inkluze a rodiče
- Nezbytná je role rodičů při podpoře ve vyučování. Je nezbytné využívat podrobných znalostí o dítěti ze strany rodičů.
- Učitelé společně s rodiči mohou vyvinout taková opatření, která povedou ke zlepšení využívání učebních aktivit ve prospěch žáka se SVP a ve prospěch jeho sociálního chování.
- Inkluzivní škola

- Inkluzivní škola by měla vykazovat na všech úrovních plánování svoje inkluzivní postoje a uznání žáka jako individualitu.
- V rámci analytického pojetí speciální pedagogiky ve vztahu k inkluzivnímu vzděl. se rozlišuje dimenze:
  - **Makrosociální: mezinárodní a národní úroveň;**
  - **Mezosociální: školní úroveň**
  - **Mikrosociální: úroveň třídy.**
- Nedílnou součástí je jeho individuální dimenze – osobnostní úroveň, IVP žáka.
- Kurikulum inkluzivní školy
- Kurikulem se zde rozumí řízení a vize školy, jak si stanovil učitelský sbor pro vyučování v příslušné škole.
- Týká se např. obsahu učiva, učebních pomůcek, používaných metod, vzdělávacích cílů, za jejichž pomoci mají být dosaženy učební cíle.
- **Třídní plán je základem pro individuální vzdělávací plán jednotlivých žáků.**
- Inkluzivní vyučování
- Je nejlepší formou vyučování pro žáky, kdy se jim lépe daří po stránce kognitivní i sociální.
- **Inkluze je sociálně nevyhnutelná.**
- Všichni žáci potřebují výchovu, která je naučí, jak vstoupit do vztahů a jak si je udržet, připraví je na spolupráci s druhými.
- **Inkluze redukuje obavy, podporuje přátelství, respekt a porozumění.**
- K udržení inkluzivního školního klimatu je nutné vytvořit inkluzivní vyučování, kdy se vytváří věkové heterogenní skupiny.
- Inkluzivní edukace
- Edukační potřeby žáků se SVP je třeba uspokojovat **komplexní a koordinovanou péčí** (lékařskou, speciálněpedagogickou, psychologickou, sociální, právní a technickou péčí a to ve všech etapách: **v prevenci, diagnostice, intervenci a poradenství.**
- Je třeba získávat o žácích co nejvíce informací, zjišťovat jejich učební styly, využívat jejich silné stránky v učení, používat rozličné techniky přizpůsobení výuky jejich postižení a využití konzultací se speciálním pedagogem.
- Inkluzivní edukace
- Z organizačních forem podpory žáků s postižením se osvědčilo to, že spec. pedagog, tutor, či spolužák sedí vedle žáka se SVP a zabezpečuje interakci žáka s vyučujícím (příp. učivem).

- Neupoutávejte na žáky se SVP zvláštní pozornost, neupozorňujte na postižení. Také to vyžaduje otevřenost žáka se SVP vůči ostatním spolužákům.
- Inkluzivní edukace
- Je nutné si připravit systematickou strukturu (postup) pro učení žáků ve třídě.
- Při hodnocení výkonů žáka s postižením je třeba použít postup dle IVP.
- Není vhodné srovnávání s intaktními žáky.
- Každé hodnocení je třeba využít jako diagnostický údaj pro evaluaci IVP, pro motivaci a k další činnosti.
- Učitel se má stát obhájcem práv žáka s postižením (Pasch, 1998). Ve smyslu zajištění rozličných potřeb, materiálních podmínek, kompenzačních a učebních pomůcek aj.
- Vzdělávací politika jednotlivých zemí směrem k inkluzi
- Švédsko: „Sociální blaho pro všechny“ – všichni nesou společně doprovodné náklady.
- Zde žáci se SVP navštěvují běžné školy, je zajištěn speciální pedagog a asistent pedagoga. Škola odpovídá za zajištění podpory a pomoci. Ve Švédsku je osm speciálních škol (3 národní, 5 regionálních). Především žáci se sluch. postižením.
- Vyučování probíhá v 96 % integrativně, 4 % segregovaně.
- Velká Británie: má vyvinuté různé přístupy k inkluzi. Nabízí široký výběr různých služeb uvnitř dvou systémů – běžné školy a speciální školy, s různou speciálně pedagogickou podporou. Vyučování probíhá v 93 % integrativně, 7 % segregovaně.
- Vzdělávací politika jednotlivých zemí směrem k inkluzi
- Německo – zajištěn model otevřených tříd, kdy mohou např. třídy se žáky se sluchovým postižením přijímat žáky intaktní. Vzdělání také probíhá odděleně – ve speciálních třídách a speciálních školách. Vyučování probíhá ve 13 % integrativně, 87 % segregovaně.
- Japonsko – fungují speciální školy a jsou zřizovány speciální třídy na běžných školách (maximálně 8 žáků ve třídě, ale může být i jen 1 žák). Vyučuje speciální pedagog. Žáci se SVP se účastní aktivit školy.
- Vzdělávací politika jednotlivých zemí směrem k inkluzi
- Etiopie (Addis Abeba)
- Škola pro neslyšící, založena v roce 1963, dvěma americkými misionáři. Dodnes je sponzorována církevní organizací Church of Christ (Církev Krista). Děti mají zabezpečeny naslouchací pomůcky a zařízení. Ve všech třídách jsou i děti slyšící (sirotci, děti ulice, děti z chudých rodin). V jedné třídě 30 až 40 žáků. Je zde internát, kde žáci žijí. V Etiopii je velký počet žáků se sluchovým postižením z důvodů častých epidemií (hl. meningitidy).

- Vzdělávací politika jednotlivých zemí směrem k inkluzi
- Itálie - „*Všichni občané Italské republiky mají stejná práva na vzdělávání bez ohledu na pohlaví, rasu, jazyk, náboženství, politické mínění, osobnostní a sociální podmínky.*“, článek 3 Ústavy Italské republiky.
- Zákon vydaný 5. 2. 1992 (104/1992), je hlavním zákonem v Itálii, který určuje podmínky asistence, sociální integrace a práva osob s postižením.
- V Itálii probíhá vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v 99 % integračně,
- pouze 1 % segregáčně.
- Itálie
- Prof. Luigi D'Alonza z Katolické univerzity v Miláně (2012) a člen Italské společnosti speciální pedagogiky (SIPeS), uvedl, že Itálie prošla za čtyřicet let opravdovou pedagogickou revolucí, která umožnila výrazně zlepšit postavení člověka s postižením ve společnosti.
- Různorodost žáků přítomných v jedné třídě přinesla následující výsledky:
- Vyučovací metody nabraly jiný směr.
- Nutnost experimentovat vedla k vyhledání takových didaktických postupů, jež by vyhovovaly všem přítomným ve třídě.
- Studenti se naučili přijmout rozdílnost, pracovat s ní a pochopit její hodnotu.
- Škola se musela otevřít i vnějším podnětům, spolupracovat s externími organizacemi i s odborníky a synchronizovaně řešit palčivé otázky či problematické scénáře.
- Personál školy se naučil pracovat v týmu. Užitečnost takové spolupráce vede k efektivitě na poli výchovně vzdělávacím.
- Itálie
- Faktory vedoucí k úspěšné integraci žáka s postižením:
- **Víra ve smysluplnost inkluze**
- **Role učitele podpory**
- **Jednotná spolupráce týmu**
- **Role vedení školy**
- **Schopnost učitelů umět řešit různorodé situace**
- **Z negativních případů integrace vyplývá, že nezbytné je přesvědčení, že inkluze může fungovat. Pakliže učitel tuto víru nemá, vedení školy nezmůže nic a integrace se nemůže zdařit (D'Alonzo, L. 2012).**

- Psychologický pohled na vzdělávání žáků se SVP na základní škole
- Jde o sledování těchto aspektů:
- Kognitivní procesy
- Schopnosti, inteligence a učení
- Aktivita a pozornost
- Socializace a adaptace
- Zátěž a její zvládnání
- Při pedagogické práci je nutné si uvědomovat všechny zákony kognitivních procesů a optimálně je využívat při výchovné práci.
- Kognitivní procesy
- **Vnímání** – základní informace o vnějším světě přináší pro psychickou činnost vnímání, které na základě počitků vytváří vjemy. Pro vytváření kvalitních vjemů musí dobře fungovat smysly a musí být zdravý celý organizmus (Řehulka, E. 2013). M. Vágnerová (2002) uvádí, že vnímání je nezbytnou součástí školní práce, je předpokladem vzájemného kontaktu žáka a učitele. Vnímáním získává žák informace v rámci výuky.
- Kognitivní procesy
- Nejčastěji musíme věnovat pozornost dvěma percepčním modalitám, a to **zraku a sluchu**. **Zrak** je nesmírně důležitý (80 % informací z okolí), závisí na výchově a socializaci jedince.
- **Sluch** – jeho postižení se promítá do komunikace a omezení možnosti vnímat a rozlišovat zvukové podněty, respekt. je chápat. Projevují se potíže v oblasti osvojení a využití orální řeči.
- Schopnosti, inteligence a učení

Jednou z nedůležitějších schopností je **inteligence**.

- Dále rozeznáváme schopnosti psychomotorické a vjemové.
- Schopnosti můžeme posuzovat kvantitativně a kvalitativně, může se navzájem propojovat (**MR x SPU**. MR je kvantitativní porucha inteligence; SPU je postižení kvalitativní (inteligence nebývá narušena), jde o nevyvinutí některých dílčích schopností. Zcela zásadní přístup.
- Aktivita a pozornost
- **Pozor na uspokojení biologických potřeb!!!**
- **Pozornost** představuje soustředění psychické činnosti na vnější nebo vnitřní podněty a směřuje k vědomému vnímání.
- Pozornost je podmínkou každé vědomé činnosti.

- Úroveň můžeme poznat dle vnějšího chování – mimika, zaujetí určité polohy těla aj.
- Bez pozornosti by nemohla probíhat práce, učení, hra a jiné aktivity.
- Aktivita a pozornost
- Zde se zaměřujeme na děti (astabilní, neklidné) s **ADHD** (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), chápe se jako vývojová porucha. Děti nejsou schopny udržet pozornost. Je charakterizován deficitem pozornosti, hyperaktivitou a impulzivitou (až agresivitou).
- Žáci mají tedy problém udržet kázeň. Následují výchovná opatření (i tresty). **Pozor na poruchy ve vývoji sebehodnocení a sebecitu.**
- Socializace a adaptace
- Každá výchova probíhá v určitých sociálních podmínkách.
- Socializace je ontogenetický proces učení, během kterého **jedinec vrůstá do společnosti.**
- Osvojuje si poznatky, zvyky, postoje, normy ideály, víry, kulturu.
- **Socializace začíná v rodině – nejdůležitější!** Také významná ve školním prostředí. V procesu socializace je důležitá sociální opora pro dítě s postižením, je důležitá pro zvládání životních krizí, je pilířem duševního zdraví.
- Zvládání zátěže u žáků se SVP
- **Problematika zatěžování žáků je řešena na celém světě. Jde o problém psychohygienický.**
- **Nejsou školní a učební nároky na žáka moc velké?**
- **Zatěžující faktory:**
  - **Obsah a organizace vyučování**
  - **Psychický stav žáka**
  - **Hygiena a zdravotní stav žáka**
  - **Postavení žáka v třídním kolektivu**
  - **Zapojení do mimoškolních činností**
  - **Rodinné prostředí žáka**
  - **Režim dne a styl práce žáka**
  - **Vlastní práce učitele**
- Zatěžování žáka
- **Přetížený žák je ten, který ani při dobré vůli není schopen splnit úkoly nebo je plní jen za cenu velkého vypětí sil. (Ďurič, L. 1975).**

- Existuje také nebezpečí **nepřiměřeně nízkých nároků** – pozor u žáků se SVP.
- Naopak **nepřiměřeně vysoké nároky** – vedou k rozvoji poruch chování, ke stresu a to vede k oslabení psychické odolnosti.
- Prevence přetěžování
- **Nelze ji vést jen po linii snižování nároků.** Je nutné dobře organizovat výuku, pečlivě vybírat základní učivo, učit žáky ekonomicky pracovat, aby obstáli před požadavky současné společnosti (Řehulka, E. 2013).
- **Požadavky současné dravé a bezohledné společnosti????**
- Rozpor mezi inkluzí???
- Klinický obraz vybraných nemocí
- **Nezbytné funkční podmínky komunikace:**
- **Sluch** – pro komunikaci, kdy slyšíme vnější akustické signály a pro komunikaci je absolutně nezbytný
- **Řeč** – může se vyvíjet, pokud existuje mluvící okolí, dostatečný sluch, nepoškozené fonační a artikulační ústrojí (mluvidla), nepoškozený CNS.
- **Hlas** – je zvukový akustický projev, který dokáže vytvořit jen vyšší živočišné formy. Je základem mluvené řeči a nositelem verbálního signálu, vyjádřením emocí (smích, zpěv, pláč, úlek, údiv, kašel aj.).
- Vzdělávání dětí se sluchovým postižením (7–8 % v populaci)
- Institucionální vz dětí se sl. post. má ve světě 250letou tradici. Děti nedoslýchavé se vz ve školách běžného typu. Děti které využívají kochleární implantát se dostávají do stejné skupiny a také navštěvují běžné ZŠ.
- Dále to jsou děti: neslyšící (v raném věku, prelingvně, komunikují pomocí znakového jazyka).
- Ohluchlé děti: hluchota nastala po osvojení řeči, postlingvně.
- Děti s kochleárním implantátem- musí být včas odhaleno postižení, včasná operace (kolem 1. roku , intenzivní následná péče. Naučí se řeč podobně jako děti nedoslýchavé, napodobováním.
- Specifické formy komunikace:
- Primární komunikační formy: mluvený jazyk, znakový jazyk, písemná forma jazyka.
- Sekundární kom formy: vážou se k mluvenému jazyku a znakovému: kontaktní znakování – znakovaná čeština.
- Umělé znakované kódy: vznikají nové znaky – posunky, pro předpony, přípony, vyjádření času, čísla, zájmena aj.

- Specifické formy komunikace
- Makaton- systém komunikace, kdy jeho znaky byly použity z přirozeného znakového jazyka, podněcuje rozvoj mluvené řeči, (znaky doplněné mluvenou řečí a symboly /350 symbolů/).
- Dětské znaky: osvojování zn jazyka probíhá ve stádiích, děti si vytváří vlastní jednoduché znaky.
- Prstové znaky: zviditelňují mluvenou řeč – prstové artikulační znaky.
- Prstová abeceda: systém prstových znaků.
- Odezírání: vizuální vnímání řeči
- Neverbální komunikace: gestika, mimika, proxemika, posturika, haptika, kinezika, pohled, olfaktorika (na základě čichu) aj.
- Podmínky úspěšné komunikace
- Akceptovat podmínky – správné místo ve třídě, přiměřené světlo, zajistit kvalitní vnímání výkladu učitele, zajistit dobré odezírání, doporučena otáčecí židle, aby se mohl otáčet za učitelem.
- Akustika třídy – pozor na hluk.
- Učební strategie – učitel mluví tváří k žákovi, mluví zřetelně, přirozeně. Při zkoušení a hodnocení učitel ověřuje, zda žák porozuměl zadání úkolu. Pravidelně konzultuje s rodiči.
- Využití spolupráce s asistentem pedagoga.
- Neurovývojové poruchy - MR, P EaCh aj.
- **Patří sem: poruchy vývoje intelektu (mentální postižení), poruchy psychického vývoje a některé vývojové poruchy chování a emocí.**
- Edukace dětí s MP je náročný proces, a je nezbytné poznat jejich zvláštnosti a intelektové schopnosti:
- Vnímání – je vždy výběrové
- Zrakové vnímání – zpomalené tempo ZV
- Sluchové vnímání – porucha sluchové ostrosti
- Hmatové vnímání je nejméně postiženo – ve výkonu se blíží intaktním jedincům.
- Představy – nejasnost, nepřesnost, neúplnost, nedostatečná funkce analýzy a syntézy.
- Pozornost – problém vzbudit pozornost, zaměřit, vytvořit a udržet.
- Paměť – je narušená ve všech fázích –vštěpování, zapamatování, uchování a vybavení.
- Neurovývojové poruchy

- Řeč – souvisí s poznávacími procesy, zejména s myšlením. Malá slovní zásoba, omezený vývoj řeči, poruchy řeči, nepřiměřené používání neadekvátních slov (Lechta, Matuška, 1995).
- Učení – má tyto specifika (Požár, 1987):
- Neschopnost realizovat obecné instrukce o charakteru a cíli úkolu, prodloužená první (orientační) fáze učení, nevhodná volba strategie, vytváří stereotypní, chybné reakce.
- Neurovývojové poruchy
- Výkon je ovlivněn úrovní inteligence.
- Verbální učení – problémy s osvojováním **abstraktních slov**, výkon je nižší, tendence učit se text nazpaměť, slova zkomolená, novotvary.
- Emoce – menší schopnost ovládat se, citová otevřenost, poruchy citového vývoje, jsou velmi vnímaví k bolesti a starostem druhých, velká ochota pomáhat. Pozor na zneužívání!!!
- Neurovývojové poruchy
- Volní projevy – zvýšená sugestibilita, citová labilita, impulzivnost, agresivita, úzkostlivost a pasivita. Charakteristická DYSBULIE (porucha vůle) a ABULIE (nerozhodnost), nedostatek vůle začít činnost (Valenta 2003). Zaměřit se na bližší cíle, přitažlivé cíle, přijaté rozhodnutí často nesplní pro jeho nereálnost.
- Zájmy – (Illyés a kol. 1978) nevznikají spontánně, vážou se k uspokojování biologických potřeb, jsou povrchní, lehčí vytváření nevhodných zájmů – kouření, pití alkoholu aj.
- Sexualita – disponují stejnými sex potřebami jako jedinci intaktní. Rizikový faktor – citová nevypěstlost, i primitivní a impulzivní reakce, nedostatečně vyvinuté sebeovládání (obnažování a masturbace – přirozená aktivita!!!) –nutná informace pro pedagogy, rodiče (Novosad, 2002).
- Neurovývojové poruchy
- Osobnost - často neadekvátní a nekritické sebehodnocení, zvýšená sugestibilita, hrozí zneužívání těchto jedinců.
- Existuje **silná potřeba citové jistoty a bezpečí!!!**
- Nespoutanost, nezkrotnost, neschopnost překonat překážky. Existuje opožděná socializace, dlouhodobě přetrvává vazba na matku. Nedostatečně rozvinuté sociální kompetence, které jsou nezbytné k osamostatnění.
- Edukace
- **Žák s MP je aktivním subjektem edukace. Osvojuje si poznatky pod vedením učitele, ale pomaleji, obtížněji. Potřeba opakování, nové návyky (manuální) se vytváří pomaleji, ale pak jsou stálé. Edukace žáka s MP je celoživotní proces.**
- 4 příčiny sníženého výkonu v učení:

- **Porucha vytváření paměťové stopy** (pomalu a časté opakování= vytvoření paměťové stopy)
- **Porucha zaměření paměti** (nedostatečná diferenciacie relevantního a nepodstatného podnětu).
- Porucha vztahu mezi 1. a 2. signální soustavou, učení probíhá za podpory jen jedné z nich. (na úrovni 1 SS se dorozumívají signály (zvukovými, pachovými aj. i zvířata, platí i pro lidi. Hlavním dorozumívacím prostředkem člověka je verbální komunikace jazyk a řeč - 2 SS.
- **Nedostatky v motivaci k učení** (Illyés a kol. 1978).
- Edukace
- Často vyvstává otázka základního učiva pro žáky s MP. Je vhodné vybrat takové, které je pro ně nezbytné a nutné, aby si osvojili a v dané problematice se orientovali. Pedagog musí vycházet z konkrétní úrovně dosaženého psychického vývoje jedince.
- Je zde nutné cílené rozvíjení poznávacích funkcí –zejména paměti, a pozornosti a rozvíjení motivačních možností.
- Vědomosti musí splňovat požadavek použitelnosti v praxi.
- Při sníženém intelektu vykompenzujeme motorické dovednosti pouze do úrovně hloubky postižení, čím je hlubší, tím je možnost menší (Valenta, M. 2003).
- Edukace
- Efektivní edukace dětí s MP je nemyslitelná bez maximálního zaangażování rodinného prostředí!
- **Rodina musí splňovat tyto podmínky:**
- Dopravu do školy a zpět
- Úzce spolupracovat se školou
- Podílet se na tvorbě a realizaci IVP
- Zprostředkovat učiteli poznatky o změnách v chování dítěte.
- Edukace
- Škola musí splňovat tyto podmínky:
- Splňovat podmínky odborných kompetencí vyučujících.
- Učitel má ovládat SP didaktické, kompenzační a reedukační metody.
- Přidělit do třídy i dalšího pedagoga (dle platné legislativy)
- Všichni učitelé musí spolupracovat, vytvářet vhodné sociální prostředí – klima třídy, vztahy žáků.

- V edukaci žáka s MP využívat formy vyučování zaměřené na individuální schopnosti žáka.
- Práce učitele vždy vychází z konkrétní úrovně dosaženého psychického vývoje žáka.
- Je nezbytné uplatňovat metodický postup, který zabezpečuje uvědomělé zvládnutí učiva, rozvoj rozumových schopností a přípravu na praktický život.
- Edukace
- **V edukaci se uplatňují speciální výchovně vzdělávací metody:**
- **vícenásobné opakování informace,**
- **nadměrné zvýraznění informace,**
- **zvýraznění informace instrukčními médii,**
- **zapojení více kanálů do přijímání informací,**
- **intenzivní zpětná vazba,**
- **pozitivní posilování,**
- **individuální přístup.**
- Edukace
- Vyučovací formy: vyučovací hodina (ne vždy 45 min.), exkurze, vycházka, výlet, výrobní praxe, vyučovací blok (alternativní šk.).
- Edukaci dětí s MP determinují tyto faktory:
- Stupeň postižení.
- Výskyt různých druhů MP ve třídě.
- Výskyt přidružených poruch.
- Specifika poznávacích procesů a učení žáků.
- Specifika v emocionální, volní a osobnostní oblasti.
- Specifika vývoje motoriky.
- Kvalita školy z hlediska prostředí a vybavenosti.
- Učitel jako osobnost a kvalita jeho pedagogická práce.
- Kvalita rodinného prostředí ve smyslu rodina-dítě, rodina-škola.
- Edukace
- V edukaci žáka s MP je vhodné:

- Akceptovat žáka a respektovat specifika jeho osobnosti.
- Respektovat chování žáka, vyplývající z jeho postižení a vytvářet podmínky k edukaci.
- Povzbuzovat žáka, pozitivně hodnotit, vytvářet atmosféru vzájemného pochopení, podpory a pomoci.
- Vyučující zohledňuje specifika osobnosti a poznávacích procesů.
- Postupovat podle vzdělávacího programu, zabezpečit přiměřené učebnice, didaktické a jiné pomůcky, uplatňovat specifické metody, formy a postupy.
- Využívat individuální přístup s respektem na pracovní tempo žáka.
- Přiměřenými formami napomáhat k předprofesní a profesní přípravě žáka a jeho sociálnímu začlenění.
- Úzce spolupracovat s rodiči žáka, konzultovat potřeby žáka ve škole i mimo školu (Hučík, J. 2013).
- Žáci s poruchami autistického spektra (PAS)
- Potřebují pomoc pro vybudování kvalitních vztahů s učiteli a spolužáky, je to podmíněno týmovou prací.
- Nabídka srozumitelného jednání a spolehlivých podmínek.
- Edukace žáků s autismem má individuální charakter, vzdělávají se dle IVP.
- Organizace vyučování: kratší časový úsek vyučovací hodiny, častější zařazení přestávek, blokové vyučování atd.
- Edukace
- Na zřeteli musíme mít:
- Problémy se zpracováním mluvené řeči, nutno provázet písemnou a vizuální demonstrací.
- Musí být vyjádřeny nároky na chování.
- Žák může být hypersenzitivní na některé podněty – sluchové, taktilní atd.
- Problémy se zpracováním řeči, s jejím porozuměním.
- Problémy se spontánním vyjadřováním – požádat o pomoc, že se cítí špatně atd.
- Pozor na změnu vyučujících, nezobecňuje naučené, co umí u jednoho učitele, nemusí umět u druhého.
- Problémy se zpracováním jiných podnětů – např. nesnáší dotyk.
- Má zvláštní zájmy, ve kterých má vynikající vědomosti – využít jako prostředek k interakci s ostatními spolužáky.

- Edukace
- Personální zabezpečení:
  - Pedagogičtí pracovníci – třídní učitel, další učitelé, osobní asistent, asistent pedagoga, výchovný poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog, školní logoped, popř. **pomocný zdravotnický personál**.
- Žáci s narušenou komunikační schopností
- Patří sem:
  - Mutismus, selektivní mutismus (žák není schopen mluvit v určitém prostředí).
  - Narušení zvuku řeči – rinolalie, dochází k patologické změně nazality (nosovosti) – porucha nosní rezonance.
  - Palatolalie – v důsledku rozštěpových vad.
  - Breptavost (tumultus sermonis) – neuvědomované tempo řeči.
  - Koktavost (balbuties) – nedobrovolné a nekontrolovatelné neplynulosti řeči, doprovázeny psychickou tenzí.
  - Dyslalie – nejznámější forma NKS – narušení artikulace hlásky nebo skupiny hlásek.
  - Dysartrie – na základě orgánového poškození CNS. Narušena motorická realizace řeči, respirace, fonace, rezonance a modulační faktory.
- Žáci s narušenou komunikační schopností
- Do ZŠ jsou integrováni žáci se symptomatickou poruchou řeči., kdy je tato porucha vázaná na jiné zdravotní postižení.
- Základní podmínky pro úspěšné vzdělávání žáků s NKS:
  - Individuální logopedická intervence
  - Individuální přístup
  - Vypracování IVP
  - Informovanost všech pedagogů o problematice NKS žáka
  - Vhodné sociální klima třídy
  - Snížený počet žáků ve třídě
  - Zohledňující přístup k hodnocení žáka s NKS
  - Spolupráce s rodiči
  - Spolupráce se SPC

- Spolupráce s odborným lékařem – foniatrem, psychologem aj.
- Žáci se SPU
- SPU postihují značnou část dětské, ale i dospělé populace.
- Příčinnost – multifaktorová, geneticky podmíněná.
- Nosnými prvky edukace žáků se SPU jsou:
- Ze strany učitele všechny formy praktik – hlasité přemýšlení, vtahování žáků do diskusí, rozhovorů, myšlenkových operací atd.
- Učení v heterogenních skupinách žáků, participace a kooperace ve třídě. Kooperativní učení jako jedinečný nástroj inkluze dětí se SPU do běžného prostředí školní třídy.
- Žáci s poruchami emocí a chování
- Včas nerozpoznané SPU mohou vést k dynamickému vývoji P EaCh, v souvislosti na poruchách pozornosti a deficitů dílčích funkcí a také jako výraz pocitu bezmoci vůči obtížím.
- Patří sem: ADHD, ADD – hyperaktivita, impulzivita.
- Zásady edukace: stručnost, krátkodobé aktivity, různorodost. Změna, pestrost úkolů.
- Struktura. Rutina, organizace výuky. Nejčastější terapeutické přístupy – farmakoterapie, psychoterapie, rehabilitace.
- Společně poradenská, učitelská a rodičovská podpora.
- Zvláštní pozornost věnujeme přístupu ke konfliktům, vytváření vztahů a stabilizaci motivace k učení (Vojtová, V. 2012).
- Pozor na přílišnou a trestající výchovu, bez snahy pochopit!!!
- **Inkluzivní vzdělávání žáků s zrakovým postižením**
- Na úspěšné inkluzi se musí podílet především rodiče žáka se ZP (domácí příprava na vyučování, doprava, zajišťování kompenzačních pomůcek aj.).
- Počátek školní docházky je náročný. Musí se naučit kooperovat s ostatními spolužáky, orientovat se v makro a mikro prostoru.
- Úspěšnost inkluze závisí na kvalitní slovní instruktáži ke každé úloze a v každém předmětu. Nutná úprava prostředí. V TV je pro žáky se ZP nejvíce omezení. TV jako léčebný a rehabilitační prostředek.
- Využití korekčních a kompenzačních pomůcek – psací potřeby, lupy, hyperokuláry - lupy vsazené do brýlových rámců – zvětšují mnohonásobně texty, až 12x.
- Turmon – používá se na dálkové čtení – číslo tramvaje atd.

- Elektronické pomůcky, speciální software, televizní lupy, interaktivní tabule aj.
- Žák s epilepsií
- V roce 2014 asi 8 300 dětí a žáků s EPI.
- Žák má problém v oblasti psychosociální, školní oblasti, problémy s učením a se záchvaty.
- Žák může mít potíže s:
  - Poruchami paměti
  - Poruchy koncentrace
  - Zpomalení činnosti
  - Poruchy ve vyšší kognitivní oblasti
  - Poruchy v oblasti řeči
  - Potíže v jemné a hrubé motorice
- Krátkodobé, kolísavé výpadky, kolísání výkonu, kolísání nálady.
- Nutná spolupráce s rodiči, učiteli, lékaři a dalšími odborníky.
- Strategie hodnocení v inkluzivní škole
- Hodnocení má multidisciplinární charakter. Cílem hodnocení je ped. diagnostika, ve které slabé stránky a nedostatky nestojí v popředí. Hodnocení by mělo poskytovat žákovi zpětnou vazbu - v čem se zlepšil a v čem ještě chybuje.
- Důraz klademe na rozvoj kompetencí, současných schopností, silných stránek a na možnosti žáka v jeho specifické situaci. Hodnocení by mělo vycházet z minulosti, přítomnosti a předpokládané budoucnosti žáka.
- Zaměřujeme se na diferenciované požadavky s cílem ve snaze poskytnout a rozvinout individuální výkony.
- Klasifikace (známkování) je považováno za nedílnou součást hodnocení. Slouží jako zdroj zpětnovazebných informací pro osoby i instituce ve vzdělávacím systému. Cílem hodnocení žáků je zvyšovat efektivitu vyučování a zlepšovat kvalitu žakovského učení (Bartoňová, M. 2012).
- Hodnocení
  - Nemá být zaměřeno na srovnání žáka s jeho spolužáky, má se soustředit na individuální pokrok každého žáka.
  - Srozumitelným ekvivalentem českého hodnocení je assesment (angl.) – zahrnuje oblast výkonu, vysvědčení, známky, slovní hodnocení, profil schopností, podpůrné a učební plány, diagnostiku.

- Hodnocení
- Funkce hodnocení:
  - Motivační – k rozvoji záměrného a systematického učení, vyuč. cílů.
  - Formální funkce – poskytuje zpětnou vazbu, pomáhá volit cestu ke splnění cíle.
  - Diagnostická funkce - porovnání určitého stavu s normou. Ne srovnávání žáků vzhledem k jejich výkonu, důležitá je individualita žáka.
- Hodnocení
  - Informativní a komunikativní funkce - účelem je zprostředkovat zpětnou vazbu žákovi, která umožní jeho zlepšení a motivaci, směřuje k podpoře žákova učení (Bartoňová, M. 2010).
- Použitá literatura:
  - Vítková, M., Bartoňová, M., *Vzdělávání se zaměřením na inkluzivní didaktiku a vyučování žáků se SVP ve škole hlavního vzdělávacího proudu*. Brno: MU, 2013. 279 s. ISBN 978-80-210-6678-6.
  - Lechta, V. (ed.) *Základy inkluzivní pedagogiky*. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.
  - Kratochvílová, J. *Inkluzivní vzdělávání v České primární škole: teorie, praxe, výzkum*. Brno: MU, 2013. 207 s. ISBN 978-80-210-6527-7.
- Použitá literatura:
  - Bartoňová, M., Vítková, M. *Inkluze ve škole a společnosti jako interdisciplinární téma*. Brno: MU, 2015. 363 s. ISBN 978-80-210-8093-5.
  - Bartoňová, M. Vítková, M. (2019). *Inkluzivní didaktika*. Distanční studijní text. Slezská univerzita, OPAVA. Atd.